

Barcelona, octubre de 1928-setembre de 1929

Del llibre inèdit *Els llocs viscuts**

per Marià Villangómez Llobet

M. Villangómez va voler que els seus papers personals i literaris quedassin sota la custòdia de l'Institut d'Estudis Eivissencs. Entre aquella valuosa herència, que és classificada curosament des de fa uns anys, hi ha l'original d'un llibre inèdit: *Els llocs viscuts*. La major part dels seus capítols formaren el contingut d'una altra obra, *El llambreig en la fosca*, editat per l'IEE el 2001; altres, però, romanen inèdits perquè l'autor decidí no incorporar-los-hi. Ara, la comissió executiva de l'IEE i el consell de redacció de la revista *Eivissa* han considerat oportú oferir-ne alguns al públic des de les pàgines d'aquesta revista per a la qual tant va treballar Villangómez. Mentrestant, es prepara la seva edició en forma de llibre.

Amb la mateixa frisança que sentia davant el meu primer viatge a Mallorca, esperava la meva anada a Barcelona per primera vegada, només amb la diferència que hi ha entre el que pot experimentar un al·lot de deu anys i el que correspon a un adolescent de quinze. Després d'un any sencer sense estudiar —tan sols anava a classe d'anglès— i de moltes lectures i caminades sovint solitàries, després de llargues xerrades amb els amics i d'hores d'avorriment o de preocupació, podia començar els estudis universitaris. Però a l'inici del curs 1928-1929 encara no tenia l'edat suficient i no podia matricular-me com a alumne oficial. Havia de fer el primer curs de Dret com a lliure i matricular-me, ja complerts els setze anys, per als exàmens de juny. El meu pare, tanmateix, va voler que assistís a classe a la Universitat i vaig fer tot el curs com a "oient", després de parlar amb els catedràtics. La meva àvia, que no havia deixat el meu pare durant els seus estudis a Barcelona, també ens havia d'acompanyar, a mi i el meu germà Joan, durant tota la carrera a la mateixa Universitat. El meu germà ja havia fet el primer any de Medicina el curs anterior, i tant ell com la meva àvia ja feia dies que m'esperaven a Barcelona quan vaig emprendre aquell primer viatge, que degué ser al començament de l'octubre de 1928.

Suposo que la travessia va ser bona —després en vaig tenir de ben dolentes— en aquell vapor anomenat *Mahón*, tan diferent, en velocitat, grandària i comoditats, dels actuals vaixells. El *Mahón* sortia cap a Barcelona un dia cada setmana, a les cinc de la tarda, i arribava ja ben entrat el matí. Havia quedat amb l'àvia que no

em mouria del vapor o del seu costat, al moll, fins que ella em vingués a buscar. Però va succeir que aquell dia, no sé per quines raons, l'embarcació no va atracar al moll de costum, prop del monument a Colom, sinó a un de molt allunyat, que deien "el moll del carbó". Tot això va ocasionar que l'espera, a la vora de la meva malleta, fos molt llarga, d'hores. El lloc no era gaire acollidor, amb vaixells mercants, masses de mercaderies, descarregades o per carregar, i la muntanya de Montjuïc al davant. Recordo la soledat i la paciència, i que em vaig distreure veient les evolucions d'un avió per damunt el port. Era un matí de sol, però la llum no em semblava tan intensa i neta com la d'Eivissa. I a la fi, ja havent-se pogut informar, va arribar l'àvia i vàrem partir en un taxi cap a dins la ciutat. Mirant amb els ulls ben oberts d'un cantó a l'altre, jo ho anava observant tot. El final del viatge era un pensió del carrer d'Aribau, amb xamfrà al del Consell de Cent. El lloc quedava entre la facultat de Medicina del meu germà i la Universitat on jo havia d'estudiar cinc anys.

La meva primera visita, però, no va ser a la Universitat, sinó a la facultat on feien el segon curs el meu germà i un altre eivissenc, l'amic Marí Castelló. M'hi va dur el meu germà i fins i tot vaig assistir amb ell a una classe de Fisiologia, que donava August Pi i Sunyer. I en Marià —o Mariano, amb la mateixa pronunciació que m'aplicaven a mi— Marí Castelló, aquell matí, em va gastar una broma que devia ser clàssica. Em va fer entrar per una porta i la va tancar des de fora. Em trobava en una sala gran, lluminosa, on hi havia unes

---

* Del capítol que es transcriu es conserven en l'Arxiu M. Villangómez tres originals que en l'ordenació en curs han rebut les signatures OL-311, OL-338 i el document 12 de la carpeta 38.

"La tarda següent anàrem a un cinema de màxima categoria, però no a les millors localitats —érem encara uns estudiants—: el Coliseum." La Gran Via de Barcelona, amb el cinema Coliseum i l'edifici de la Universitat, en una fotografia feta el 1929, quan M. Villangómez estudiava a la ciutat. (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona - Arxiu Fotogràfic, autor: Josep Domínguez.)

taules pètries amb cadàvers. Vaig esperar, amb la sola companyia dels morts, sense moure'm gaire, i poc després l'amic va obrir.

La primera tarda la vaig passar amb el meu germà i un altre amic i paisà, en Mario Tur de Montis, estudiant de Matemàtiques. En Mario, fill de pare militar i de mare guatemalteca, solia parlar en eivissenc, però a casa seva i amb algunes persones ho feia en castellà. Íntim amic del meu germà, amb nosaltres parlava sempre en eivissenc. El cine ens agradava a tots tres i vàrem entrar a una sala de la banda dreta de l'eixample, en una casa particular de la qual vivia l'amic, i vàrem veure no sé quina pel·lícula. La tarda següent anàrem a un cinema de màxima categoria, però no a les millors localitats —érem encara uns estudiants—: el Coliseum. Vaig quedar admirat del local, de l'orquestra —eren els temps del cine mut— i del film, del qual era protagonista una de les artistes dramàtiques que més m'agradaven.

Un matí, sense perdre més temps, vaig haver d'anar al pati de Lletres de la Universitat, a veure on eren les aules, parlar amb els catedràtics, orientar-me, saber quins llibres havia de comprar. Una de les classes, però, no es feia a les aules del pati de Lletres. El catedràtic de Dret Romà, Eusebio Díaz, era rector de la Universitat, en aquells temps de la Dictadura de Primo de Rivera, i la classe la teníem en una sala del rectorat, al qual es pujava per l'escala marmòria de la dreta de la majestuosa entrada, entre dues de les cinc fornícules amb estàtues, no sé si les d'Averrois, de Ramon Llull o de qui. El rector era un senyor d'aspecte antic, amb barba, que parlava bé, amb una certa retòrica, i del qual tothom sabia de memòria l'ampul·lós començament del seu llibre de text. Però la sala, que donava a la plaça de la Universitat, era lluminosa, i a mi sempre m'ha semblat que era més divertit, alhora que profitós, escoltar el professor, encara que fos sobre les Pandectes, que no procurar distreure'm amb vagues penses o llegint d'amagat. La classe d'Història del Dret,

"Aquell setembre de 1929, mentre estava ocupat i preocupat amb els exàmens, rebia notícies d'Eivissa sobre una visita del rei a l'illa..."
(Foto: Eivissa antiga, p. 81 Grup IF).

on el catedràtic Galo Sánchez es mostrava auster, científic i eficaç, es desenvolupava sense complicacions. La seva assignatura va ser segurament la que vaig estudiar més. Tot el contrari del que em va passar amb el Dret natural o Filosofia del Dret. El catedràtic era el de Dret polític, Gonzalo del Castillo, que tenia l'assignatura acumulada. Em va resultar un professor antipàtic, igual que el seu text, una mena d'apunts en forma de llibre. Sembla que per la naturalesa de la matèria, teòrica i d'interès més general, l'assignatura m'hauria d'haver agradat. No va ser així, i la vaig estudiar poc i de mala gana. D'altra banda, aquell curs, així com anava avançant, es tornava accidentat i ple d'agitacions. La lluita contra la Dictadura era forta pertot arreu, la Universitat hi prenia part i entre els estudiants hi havia vagues i manifestacions. Jo m'anava identificant amb aquell esperit, inclinant-me cap a la llibertat i el catalanisme. Teníem els guàrdies davant l'edifici universitari. Recordo un matí en què baixava tranquil·lament pel carrer d'Aribau, cap a la monumental construcció neoromànica i postromànica, sense

pensar en avalots. En girar la cantonada de la plaça, vaig veure que se'm tirava damunt un guàrdia a cavall. A frec de les grans potes i del conjunt gegantí de bèstia, home i sabre, vaig sentir un moment aquella sensació de força prepotent de l'atac i d'indefensió per part meva: me'n vaig lliurar com vaig poder. A la darrera del curs tancaren les universitats de Madrid i Barcelona, que es quedaren sense exàmens de maig i juny. El meu germà va decidir examinar-se a la Universitat de València, i jo vaig creure que el millor seria esperar la convocatòria de setembre, quan era de presumir que haurien obert la Universitat de Barcelona.

Suposo que va ser durant aquell primer curs quan vaig començar a anar a classe de dibuix. Un estudiant de la Rioja que vivia a la nostra pensió i es preparava per enginyer, em va dir que anava a classe de dibuix industrial a una secció d'una acadèmica que es dedicava principalment al dibuix artístic i a la pintura. Com que la pintura m'agradava molt i tenia facilitat per al dibuix, vaig pensar que podria dedicar-m'hi, com a afeccionat, començant per aprendre a dibuixar bé. Em vaig presentar, doncs, a l'acadèmia, situada al carrer del Pi. Era l'Acadèmia Baixes, i allí, a darrera hora de la tarda, vaig començar a copiar al carbó, una darrera l'altra, les diferents estàtues de guix. Si algun dia tenia ganes d'anar al cine o al teatre, o simplement passejar, deixava la classe i no passava res; ràpidament, però, progressava. Després d'estudiar —o de llegir— a l'habitació de la pensió, anar al carrer del Pi i venir-me em servia de distracció i d'exercici.

A la Universitat, aquell primer curs, em vaig relacionar poc amb els altres estudiants, en part per timidesa i el meu caràcter sovint retret, en part per inadaptació al nou medi. Aquesta situació, que em feia patir, va canviar en avançar el curs següent. Durant el primer, assistia a classe amb regularitat, quan n'hi havia, i els meus principals amics a Barcelona, que no veia massa sovint, eren els companys eivissencs. Dins d'aquella vida bastant aïllada, la ciutat de Barcelona, tanmateix, m'atreia molt. En poc temps la vaig recórrer en gran part. Una de les primeres coses que vaig fer va ser visitar la catedral. Em vaig ficar per aquells carrers estrets de la banda més antiga de la Rambla i des d'un d'ells la façana del gran temple —aleshores no s'havia obert l'avinguda que hi ha davant— se'm va presentar de sobte. Vaig pujar unes àmplies graonades i vaig penetrar dins l'àmbit bell i fosc, de profundes naus... De la mateixa manera, gairebé sempre en expedicions solitàries, vaig anar a trobar les altres esglésies —millor si eren gòtiques—, els passejos i les places, els parcs —el de la Ciutadella, el Güell—, les tendes i els grans magatzems com El Siglo, els carrers amagats. S'estava construint la gran exposició i vaig anar a veure les obres més o menys

avançades, amunt i avall, diverses vegades. La meva avidesa prenia moltes direccions, però, amb tot, sentia l'enyorança d'Eivissa i desitjava, en molts de moments, que arribessin les vacances, primer les de Nadal, més endavant les d'estiu...

Ja des d'aquell primer curs em vaig proposar d'aprendre el parlar català de Catalunya, de manera que en la tonada, en la pronunciació, en el lèxic, se'm notés poc —ja sabia que gens era impossible— que venia d'una altra terra, a fi, sobretot, de passar com més desapercbut millor, que no em miressin amb curiositat o extranyesa. L'intent no era massa difícil per a un eivissenc. La proximitat de la pronunciació, com la de la o àtona i de les consonants, facilitava l'adaptació. Jo ja veia que moltes expressions barcelonines no eren correctes: *portam dugues capsas, ho crec aixís, en aquí no hi és, li vaig dir amb ella, no el coneixo, n'hi han molts, hi han posat masses cadires*, etc. No, jo no volia parlar així, ni renunciar a la *v* làbiodental, ni pronunciar *metxe* en comptes de *metge* o *poble* en comptes de *poble*, però m'agradava que no s'estranyessin massa en sentir-me parlar, i això sense necessitat de canviar *parlar* per *enraonar* o *en sentir-me* per *al sentir-me*. Jo ja estava convençut de la unitat de la llengua. *Llenga*, deien els barcelonins, i no llengua com jo, però en canvi pronunciaven *anar-hi* o *trobar-lo* com a Eivissa i no *anar-hí* o *trobar-ló* com a Mallorca. Volia no cridar l'atenció, que no em preguntessin d'on venia, que no em diguessin si era mallorquí... Explicar que no era mallorquí sinó eivissenc —cosa que em cansava i que feia de mala gana— i aconseguir que entenguessin la distinció, era demanar massa, aleshores, als catalans. Tot el que podien concedir era acabar amb un "Bé, és igual". D'altra banda, aquella parla de Barcelona corregia molts de defectes de la meua i ampliava el meu lèxic. Tot això ja era un primera pas per anar a la unificació, per acostar-me a la llengua literària, que, a més a més, ja llegia, encara que, per ser exactes, aquesta és una altra qüestió que es va anar fent més precisa en els cursos següents. M'interessava molt el teatre, i des del primer moment vaig assistir tant a les representacions en castellà com en català. El Romea va ser un dels meus principals objectius, i recordo que hi vaig veure, durant aquell primer curs, *La Dolorosa*, en vers, de Ventura Gassol, alguna obra, també en vers, de Josep Maria de Sagarra i d'altres que se m'han esborrat o que no sé en quin curs situar.

No sé quina data va tancar el dictador la nostra agitada Universitat, però suposo que va ser quan el curs ja estava ben avançat; no puc dir amb precisió, per tant, si la clausura va fer anticipar gaire les meves vacances. El cert és que vaig partir cap a Eivissa amb els estudis no acabats i sense els exàmens. Arribava a casa amb el propòsit de fer pujar força, durant la darrereria de la primavera i tot l'estiu, els meus coneixements de les

tres matèries jurídiques. Però podia estudiar molt, a l'illa, amb tantes sol·licitacions com em temptaven? La veritat és que jo volia estudiar, però també que, amb forts escrúpols i penediments, la meva voluntat va flaquejar. Vaig treballar poc: les altres assignatures, encara; però aquell Dret natural... Era molt més agradable llegir. Hi havia tanta literatura en què cabussar-me! Em resultaven imprescindibles, d'altra banda, les hores per anar a nedar, aquell gran plaer, l'exercici que, juntament amb caminar, he practicat més de gust. Era impossible deixar de conversar amb tants de coneixuts com trobaves pel carrer, avinenteses que no podien ocórrer a Barcelona. Cada dia havia d'anar a passejar pel moll, com els altres joves, entre l'horabaixa i el capvespre, i a reunir-me amb els amics, després de sopar, i seure amb ells a l'exterior d'un cafè o societat, xerrant i prenent la fresca a la nit, fins molt tard... No estava avesat a estudiar durant l'estiu, i és ben cert que no em va caldre estudiar-hi mai més, els quatre anys següents de carrera, perquè pel juny vaig anar aprovant totes les assignatures.

Vàrem sortir cap a Barcelona, el setembre, la meua àvia i jo, i vàrem allotjar-nos provisionalment en una pensió prop del carrer de la Portaferrixa. Jo repasava els llibres, amb els exàmens al damunt, i la meua àvia buscava per al curs proper una casa particular amb dret a cuina, on estaríem millor i més tranquils que en una pensió. La va trobar al carrer de Balma, en el qual ja havia desaparegut de la superfície aquell tren de Sarrià que encara havia vist quan vaig arribar per primera volta a Barcelona. Era una bona casa, on vivien una senyora d'edat, un germà seu, vidu, i un fill jove d'aquest; ja tenien com a hoste un senyor alemany. Per a nosaltres hi havia dues habitacions que es comunicaven: la de l'àvia i la dels dos germans, aquesta amb balcó al carrer, davant d'un col·legi.

Abans de traslladar-nos-hi, mentre estudiava a la pensió, havia decidit examinar-me de Dret romà i d'Història del Dret —vaig aprovar les dues assignatures— i no presentar-me a l'examen, segurament de resultat negatiu, de Dret natural. Era, en conjunt, un fracàs que em va fer penar intensament. Patia per tots els de casa —sobretot per la meua mare, ho rememoro molt bé— més que per mi. Altrament, en el curs que anava a començar, a les quatre assignatures —totes importants— que tenia, hauria d'afegir-ne una d'avorrida, que, a més, hauria d'estudiar amb el mateix catedràtic que m'havia d'ensenyar el Dret polític. Aquell setembre de 1929, mentre estava ocupat i preocupat amb els exàmens, rebia notícies d'Eivissa sobre una visita del rei a l'illa, amb motiu d'unes maniobres militars, i a Barcelona, concretament al Coliseum, el cinema començava a parlar, esdeveniment que de seguida em va temptar i no vaig deixar passar per alt. ■